

به مناسبت روز تبلیغ و اطلاع رسانی دینی، آیه الله مکارم شیرازی در گفتگویی اختصاصی با قدس مطرح کرد

در تبلیغ شعایر دینی از ظرفیتهای موجود استفاده نمی کنیم

اشاره:

تبلیغ و اشاعه شعایر دینی، همواره به عنوان یک وظیفه خاص، در رأس برنامه های همه انبیا و اولیا قرار داشته است.

این وظیفه و رسالت مهم و مقدس، در شریعت پویای اسلام نیز از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده است، به گونه ای که گاه از بلندای منبر و گاه در کرسی تدریس، گاه به وسیله قلم و گاه در انتقال مناقب و مصایب اهل بیت (ع) تجلی یافته است.

پیروزی انقلاب عظیم اسلامی ملت ایران که در بطن خود، نهادینه شدن ارزشهای اصیل اسلامی و ترویج اسلام ناب محمدی (ص) را مد نظر داشت، موجب گردید که در همان ماههای اولیه تشکیل نظام اسلامی، این مهم مورد توجه مسؤولان کشور قرار گیرد و در راستای توجه به همین اصل بر زمین مانده، سازمان تبلیغات اسلامی به فرمان حضرت امام خمینی (ره) تشکیل گردید.

اول تیرماه که روز تبلیغ و اطلاع رسانی دینی نامگذاری شده، فرصت مغتنمی است که در آن می توان به ضروریتهای این امر و نیز به چگونگی اجرای تبلیغ و اشاعه شعایر دینی پرداخت.

به همین مناسبت، پای صحبتهای فقیه فرزانه و مرجع تقلید حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی نشستیم تا رهنمودهای ایشان را در این زمینه، به مخاطبان روزنامه تقدیم نماییم.

حضرت آیه الله مکارم شیرازی، علاوه بر مرجعیت شیعه، از نویسندگان برجسته و کارشناسان خبره امر تبلیغ محسوب می شوند که در رژیم گذشته با همکاری جمعی از فضیلاب حوزه، مجله درسهایی از مکتب اسلامی را به عنوان تنها مجله دینی آن روز، تأسیس کرد و در اوج تبلیغات ضد دینی رژیم پهلوی، به ترویج و اشاعه شعایر و ارزشهای دینی پرداخته اند.

به عنوان سؤال اول، در خصوص نقش و جایگاه تبلیغ در اسلام مختصری صحبت کنید.

باید بگوییم که اساس اسلام بر پایه تبلیغ پیش رفته است. از اولین روزی که پیامبر اکرم (ص) در مکه به رسالت مبعوث شد،

اساس کار ایشان تبلیغ بود. جالب است که بدانیم اکثر سوره های قرآن - بالغ بر هشتاد سوره - در مکه نازل شده اند و تبلیغ شبانه روزی پیغمبر (ص) هم به وسیله آیات قرآن صورت می گرفته است. بعدها که اسلام از مکه به مدینه گسترش یافت و مدینه کانون حکومت اسلامی

شد، در آن جا هم ملاحظه می کنیم که «تبلیغ» باز هم اساس و پایه کار پیامبر (ص) است.

آیه «نفر» آیه معروفی است. با اینکه جهاد در مقابل دشمنان، فوق العاده اهمیت داشت و جهاد را به عنوان دری از دریای بهشت که خداوند آن را به روی اولیای خاص خود گشوده معرفی کرده اند؛ ولی در عین حال پیامبر (ص) دستور می دهد که عده ای از مسلمانان به میدان جهاد نیایند؛ عده ای در مدینه بمانند و به فراگیری و اشاعه علوم اسلامی بپردازند تا بعد آنهایی که از میدان جهاد بر می گردند، آنچه را آموخته اند به آنها نیز تعلیم دهند.

و آیه «نفر» به این مسأله اشاره دارد: «فلولا نفر من کل فرقه منهم طائفة لیقتلوا فی الدین و لیقتلوا قومهم اذا رجعوا الیهم لعلهم یهتدون». این آیه نشان می دهد که مسأله تبلیغ تا چه حدی مهم بوده است، به گونه ای که از «جهاد» نیز برتر شمرده شده است. بعدها هم اسلام به وسیله تبلیغ، رشد و نفوذ یافت.

اکنون کشور چین که دهها میلیون مسلمان در آن به سر می برند و با کشورهای دیگری در شرق آسیا که بیشترین جمعیت مسلمان را در خود جای داده اند؛ فقط به وسیله تبلیغ شعایر دینی مسلمان شده اند.

در حال حاضر اسلام در دنیا، از طریق تبلیغ در حال پیشروی است. مثلاً در همان آمریکایی که شدیدترین مخالفتها را با اسلام دارد، خود به صحنه ای تبدیل شده که بیشتر از خیلی جاهای دیگر، آماده ترویج اسلام است. ما در اروپا میلیونها مسلمان داریم. در آفریقا هم مسلمانان زیادی هستند که در همه این موارد، اسلام صرفاً از طریق تبلیغ به دلهای آنها راه یافته است. پس امروز هم باید اساس کار ما بر پایه تبلیغ قرار گیرد.

● از دیدگاه جناب عالی، چه اموری در اسلام شایسته تبلیغ هستند؟

● اینک ما باید چه چیزهایی را تبلیغ کنیم، به طور خلاصه می توان گفت: اصول اسلام، فروع اسلام و اخلاق اسلام. اصول اسلام، همان معارف دینی را تشکیل می دهد که باورهای اسلامی است. فروع هم تمام احکام مربوط به عبادت، تجارت، اقتصاد، سیاست و همه را شامل می شود.

اخلاق هم که در واقع میوه و ثمره این درخت است، باید مورد تبلیغ قرار گیرد.

● عنایت دارید که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، امرهای تبلیغ به نحو مطلوب تری در اختیار ما قرار گرفت. می خواستیم ببینیم که اولاً وضعیت تبلیغات دینی در قبل از پیروزی انقلاب چگونه بود و بعد از انقلاب چه تحولاتی در آن حادث شد؟

● قبل از پیروزی انقلاب، تبلیغ تقریباً منحصر به مساجد بود. این وضعیت تبلیغ لفظی و شفاهی ما بود. از نظر کتبی هم تنها محدودی از کتابها و مجلات به چاپ می رسید. در زمان مرحوم آیه الله العظمی بروجردی، مجله ای را به نام «مکتب اسلام» تأسیس کردیم که در سراسر کشور به عنوان تنها مجله دینی با اتبوهی از مشکلات، فعالیت می کرد. همین یک مجله را بارها توقیف کردند که اگر مرحوم آقای بروجردی

پشتیبانی نمی کردند، این مجله اصلاً قدرت فعالیت نداشت. ایشان بلافاصله نسبت به توقیف آن مجله واکنش نشان می داد. کتابهای دینی هم محدود بود و چنین وضعیتهایی را داشت. تبلیغات در مساجد هم با مشکلات و محدودیتهایی روبرو بود. در رژیم گذشته یادم می آید بسیار تلاش کردم تا بتوانم یک سخنرانی در دانشگاه داشته باشم. پس از انجام

مقدماتی، وقتی به دانشگاه رفتم و سخنرانی ام انجام شد، احساس می کردم یک فتح خیری صورت گرفته است؛ یعنی مسأله این قدر برای ما مهم و مشکل بود. در آن ایام بسیار مشکل بود که کسی پایش به دانشگاه و یا مدارس برسد، ولی الان می بینم که درهای دانشگاهها برای اهل تبلیغ باز است. مراکز مختلف، مؤسسات، پژوهشکده های اسلامی و دانشکده های اسلامی و از همه مهتر، صدا و سیما در اختیار تبلیغات و شعایر دینی قرار دارند و می توان از همه آنها استفاده کرد.

روزنامه هایی که جنبه مذهبی و حتی نیمه مذهبی دارند، به گونه ای است که اصلاً با آن زمان قابل مقایسه نیست. ولی من عقیده دارم از ظرفیت موجود، استفاده کافی نمی کنیم. در شرایطی که ماهواره و اینترنت گسترش چشمگیری یافته اند، بیش از این می توانیم تبلیغات داخلی و بخصوص خارجی خود را گسترش دهیم. واقع مطلب این است، آنچه انجام شده خیلی خوب است، ولی قطعاً در خور حکومت اسلامی نیست.

● آیا راههای مناسب تری را برای امر تبلیغ پیشنهاد می کنید، برای مثال، بحث مخاطب شناسی و راههای نظیر آن که با استفاده از آن بشود بحث تبلیغ ارزشهای دینی را راحت تر به مخاطب انتقال داد؟

● تبلیغات، شاخه های زیادی دارد. گاهی تبلیغ، چهره به چهره است. بعضی اوقات به صورت فیلم و یا نمایشنامه است. گاهی در عیادت از بیماران تجلی پیدا می کند. مثلاً برای بیماران دسته گل و کادویی می برند و این یک تبلیغ عملی دینی است. باید اشاره کرد، تبلیغ

شاخه های بسیار زیادی دارد که ما از بسیاری از آنها غافلیم. ما باید با تمام وسایل و امکاناتمان به میدان بیاییم، زیرا دشمنان ما با تمام وسایل تبلیغی خود، پا به میدان نهاده اند.

● اشاره داشتید که تبلیغ، شاخه های متعددی دارد. حتماً عنایت دارید که یکی از شاخه های تبلیغ، هم اکنون در مراسم روضه خوانی و انتقال مصائب اهل بیت (ع) تجلی پیدا کرده است. می خواهیم در این زمینه توصیه جامعی را برای واعظان و مداحان داشته باشید.

● به عقیده من، یکی از بهترین مراکز برای تبلیغ اسلامی، مجالس سوگواری امام حسین (ع) است، چون به طور سنتی میلیونها نفر در طول سال، در این مراسم شرکت می کنند و بخصوص در ایام عاشورا که همه جا مرکز برپایی این مجالس می شود.

هر چند مشکلات این گونه مجالس موجب شده کارایی آنها اندکی کاهش یابد؛ ولی به همین صورتی که هست نیز بهترین حربه در مقابل دشمنان است. من اعتقاد دارم دشمنان در طول سال خیلی بر ضد دین و اعتقادات ما تبلیغ می کنند که بسیاری از آن تبلیغات در ایام عاشورای حسینی خنثی می شود و این یکی از مزیت های مجالس سوگواری است. ولی یکی از اشکالهایی که در بعضی از این مجالس وجود دارد، این است که به وقایع، بیشتر از اهداف می پردازند. وقایع کربلا تقریباً معلوم است؛ ولی اهداف آن به مراتب مهمتر از آن وقایع هستند؛ یعنی در پشت سر وقایع کربلا

اهداف مهمی نهفته است که آنها را نیز باید شناخت. اخیراً سعی کردیم کتابی درباره قیام امام حسین (ع) در سه مقطع بنویسم و در اختیار اهل منبر و خطابه قرار دهیم. در این کتاب، جداگانه به وقایع، انگیزه ها و نیز اهداف و نتیجه های قیام امام حسین (ع) اشاره شده است. به هر حال، باید روشن شود انگیزه های شکل گیری آن وقایع چه بوده و باید بدانیم که کربلا، یک مسأله خاص و مربوط به تاریخ گذشته نیست؛ بلکه جریانی است که در طول تاریخ، قابلیت اصلاح را دارد و ما باید به این مسأله مهم بپردازیم. بنابراین، به خطیبان و مداحان توصیه می کنم روی اهداف قیام امام حسین (ع) متمرکز شوند، وقایع را بگویند. مراسم سوگواری و عزاداری های سستی هم باید در جای خودش باشد، ولی از اهداف هم نباید غافل شوند.

متأسفانه، یکی از مشکلات مراسم عزاداری ما این است که بعضی افراد - ناآگاه و یا خدای ناکرده مرموز - به این جلسات نفوذ کرده اند و کارهایی می کنند که به هیچ وجه در شأن اهل بیت (ع) نیست. مثلاً در سینه زنی ها جست و خیز می کنند؛ و اشعار کفرآمیز می خوانند، هدف امام حسین (ع) را از آسمان به زمین می کشند و به یک امر مادی و زمینی تبدیل می کنند و... باید به این افراد آموزش و آگاهی داد که غلو نکنند و اشعار کفرآمیز نخوانند. باید عزاداری های ما، و هنر امام حسین (ع) و سایر ائمه (ع) نباشد. شکل عزاداری های ما نباید موهون و زنده باشد.

ما وقتی عزاداری می کنیم، باید در این فکر باشیم که هم گفتار و هم شکل این عزاداریها، در روی فیلم و یا نواری ضبط و در تمام دنیا پخش می شود.

● به بحث آموزش و تربیت افراد برای امر تبلیغ اشاره کردید. آیا حوزه و ترجمه خود حضرت عالی، برای این امر برنامه ای دارید؟

● اخیراً در قم یک مرکز تخصصی برای امر تبلیغ دایر شده که در آن به آموزش مبلغان می پردازند. یکی از دغدغه های مهم ما، تبلیغات خارجی است و در این مرکز عده ای مبلغ برای تبلیغ در کشورهای خارجی، تربیت می شوند. به هر حال، باید توجه داشته باشیم که برخی کشورهای هستند که تشنه شنیدن پیام اسلام و مذهب تشیع هستند و علت آن هم این است که انقلاب اسلامی، آوازه بلندی از اسلام و از تشیع در جهان به راه انداخته است. عده ای می خواهند از اسلام بدانند و عده ای مایلند آن را قبول کنند که در هر دو صورت برای ما خوب است. به هر حال، مرکزی که در قم دایر شده، مشغول فعالیت روی این مسأله است. ما فکر کردیم که نظیر چنین مرکزی را در تهران نیز دایر کنیم، چون تهران مرکز کشور است و کار در آن جا خیلی مؤثر است. از این رو، منزل آقای فلسفی را که از ناطقان بزرگ قرن ما بود از ورثه ایشان گرفتیم و به مجتمع بزرگی تبدیل کردیم و قصد داریم در این ساختمان باشکوه، دو کار را صورت دهیم؛ یکی مبلغان پایتخت را آورده و آنها را در آن جا با استفاده از استادان قم و تهران و با استفاده از آخرین فناوری روز آموزش دهیم و آماده تبلیغ کنیم. دوم، قصد داریم عده ای را جذب و از صفر شروع کنیم و برنامه های تبلیغاتی خاصی را برای آنها تدارک بینیم. از میان این مبلغان هم آن شاء الله... در پی آن هستیم که استعداد های درخشان را انتخاب و به خارج از کشور اعزام کنیم. نباید فراموش کنیم که کشور ما در دنیا جایگاه بسیار مهمی دارد. ما هر چند هنوز قانع نیستیم، ولی باید بپذیریم که به حمد... در دنیا از وضع مطلوبی

برخورداریم.

● حضرت عالی اهل قلم و کتاب هم بوده و هستید. به نظر شما، آیا آثار انتشار یافته در عرصه های دینی، توانسته اند در رسالت تبلیغاتی خویش، نقش مثبتی را ایفا کنند؟

● بعد از پیروزی انقلاب، کتابهای زیادی نوشته شده که خیلی از این کتابها، آثار خوبی است؛ ولی مانمی توانیم بگوییم آنچه لازم بوده، انجام شده است. هنوز تا رسیدن به مقصد، کارهایی داریم و ان شاء الله... امیدواریم نویسندگان و بخصوص نویسندگان جوان، مخاطبان جوان را هم در نظر بگیرند. چون الان گروهی که بیشتر به تبلیغ نیاز دارند، مخاطبان جوان هستند. آنها بیشتر از همه تحت بمباران تبلیغاتی رسانه های امروز غربی قرار دارند و باید مخاطبان جوان را بیشتر از همه مورد توجه قرار داد. باید با ادبیات روز با آنها صحبت کرد و مطالبات اسلام را به آنها منتقل نمود.

● حامد گیلانی